

Begil Oğlu Emren Anlatısında “Kahramanın Sonsuz Yolculuğu”

YRD. DOÇ. DR. AYSUN DURSUN*
DAMLA TORUN**

Öz

Türk dili, kültürü ve edebiyatı açısından son derece önemli bir yere sahip olan Dede Korkut anlatıları, Türklerin yaşayış biçimlerini, dünya görüşlerini, hayat algılarını ortaya koyar. Bir mukaddime ve on iki anlatıdan oluşan Dresden nüshasında yer alan Begil oğlu Emren, içerik yapısı itibarıyla “kahramanın sonsuz yolculuğu”nu anlatmaktadır.

J. Campbell'e göre bir kahraman olağan dünyadan çıkıp doğüstü farklılıklarla karşılaşabileceği gizemli bir alana doğru ilerler. Burada masalsi güçlerle karşılaşır. Kahraman karşısındaki güçlere karşı kesin bir zafer elde eder, bu gizemli ve zorlu maceradan benzerleri üzerinde üstünlük sağlayan bir güçle döner. Yaptığı yolculuktan sonra dönen kahraman, artık aynı kişi değildir. Aştığı engeller ve zorluklar onun yaşamı algılama biçimini değiştirir.

Bu çalışmada J. Campbell'in eseri dikkate alınarak Begil oğlu Emren anlatısı kesitlere ayrılarak incelenmiştir. Emren'in yaşına, bulunduğu konuma ve tecrübesizliğine rağmen aşması gereken engeller onun bu yolculuktaki değişimini gözler önüne sermektedir.

Anahtar sözcükler: Begil Oğlu Emren, Dede Korkut Anlatıları, Kahraman, Joseph Campbell, Yolculuk.

Abstract

“THE INFINITE TRAVEL OF HERO”

IN THE NARRATIVE OF EMREN THE SON OF BEGİL

Dede Korkut narratives which have an important place in terms of Turkish language, culture and literature, display Turkish people's lifestyles, world-views/perceptions. Emren, son of Begil, which is located in Dresden Transcript composed one preface and twelve narratives, tells 'the infinite travel of hero' in respect of its context structure.

According to J. Campbell, a hero goes out of the ordinary world and goes to a mysterious area where s/he can encounter extraordinary differences. In there s/he meets fabulous forces. The hero gains a definite victory over these forces and s/he returns from this

* Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, adursun@mu.edu.tr

** Muğla S. K. Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü TDE yüksek lisans programı, torun.damla@gmail.com

mysterious and challenging adventure with a power which provides her/him superiority over her/his opponents. After this journey, the hero is no longer the same person. The obstacles and difficulties which s/he overcame change her/his perception of life.

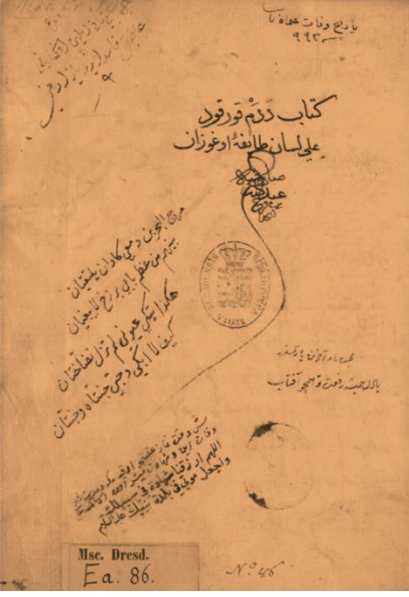
In this study, Emren the son Begil narrative has been analyzed by dividing into sections in the context of J. Campbell's work. The obstacles which s/he can overcome despite of his/her age, status and inexperience reveals her/his change in this journey.

Keywords: Emren the son of Begil, Dede Korkut Narratives, Hero, Joseph Campbell, Journey.

GİRİŞ

Dede Korkut anlatıları, Oğuzların yaşamlarının destansı hikâyeleridir. Türk dili, edebiyatı ve kültür tarihi bakımından önemli bilgiler barındırdığı görülen eserin biri Dresden'de, biri Vatikan'da olmak üzere iki nüshası bulunmaktadır (Ergin 1997: 1, 3). Dede Korkut anlatıları genel olarak birtakım mücadeleleri aktarır. Bu mücadelelerin ikisi Oğuzlar'ın kendi aralarında geçer. Dirse Han oğlu Boğaç Han anlatısında mücadele, beyin oğlu ile kendi adamları arasında iken, İç Oğuz'a Dış Oğuz'un Asi Olup Beyrek'in Ölmesi adlı anlatıda İç Oğuzla Dış Oğuz karşı karşıya gelir. Duha Koca Oğlu Deli Dumrul ve Basat'ın Tepegöz'ü Öldürmesi anlatılarında mücadele doğa ve insanüstü kuvvetlere karşıdır. Deli Dumrul, Azrail'e kafa tutar, Basat, Tepegöz adındaki devi öldürür. Bunların dışında kalan sekiz anlatıda ise Oğuz beyleri, kuzeydeki ve batıdaki kâfirler ile savaşır. M.Ergin'e göre, Dede Korkut anlatılarının her biri tek başına bağımsız birer hikâyeye olarak görülmekle beraber hepsi birden büyük bir bütünün parçalarını oluşturmaktadır (Ergin 1997: 23-26).

Dede Korkut anlatıları, genel olarak konargöçer Oğuzların yaşamı etrafında boy ve yer adlandırmaları, inanç dokuları, kültür dönüşümleri gibi pek çok konuyla ilgili sözlü kültürün birikimlerini yansıtması bakımından Türk edebiyatında son derece önemli bir yere sahiptir (Önal 2016: 116). Bu anlatıların şekil ve içerik bakımından destan çağı ile halk hikâyesi arasında bir geçiş dönemi eseri olduğu görülmektedir. Türkler, İslamiyet'i kabul etmeden önce şamanizm, animizm, totemizm gibi çeşitli inançları benimsemişlerdir. İslamiyet'in etkisiyle hem inanç sistemlerinde hem de yaşayış biçimlerinde farklılıklar görülmeye başlanmıştır. Bazı anlatılarda İslami etki kendini daha kuvvetli hissettirir. Alp tipinin şahsiyetini ve hayat görüşünü değiştirmeye başlar (Kaplan 2001: 52, 60). Begil oğlu Emren anlatısında Emren, kâfirin maddi kuvveti önünde çaresiz kalınca Allah'a dua eder ve Allah ona kırk er kuvvetince güç verir (Ergin 1997: 224). Bu durum pek çok mitik anlatıda görülen olağanüstü yardımcı motifiyle veya Tanrısal güce sahip olma özellikleriyle benzerlik gösterir.

Mit, kutsal bir öyküyü, bir gerçekliğin nasıl yaşama geçtiğini anlatır (Eliade 2016: 17). İnsanlık tarihiyle yaşıt kabul edilen mitlerin, her çağda ve her koşulda varlık gösterdiği, insan doğasının ve aklının eylemleriyle ortaya çıkan her şeye; temel, büyümlü yapısının inanç ve öğretilere, insanlık âleminin rüyalarına, teknolojideki büyük buluşlara kadar esin kaynağı olduğu düşünülmüştür (Campbell 2010: 13). J. Campbell'e göre mitler, tek başına hayata anlam kazandırmaktadır. Mitlerin sembolik anlatılar olduğunu, bu sembolik anlamın da insan psikolojinin çözümlenmesinde

önemli bir rol oynadığını dolayısıyla insanlık âleminin miti ve yaşamı anlamlandırma çabasının asla değişmeyeceği ileri sürer (Segal 2009: 175).

Mitler, zaman içinde birbirinden farklı gibi görünen ancak temelde masal, efsane, hikâye gibi anlatma esasına dayalı türlerle varlığını sembol değerler ve motifler bağlamında sürdüren anlatılardır. Kahramanın mitolojik macerasının bilinen yolu monomitin çekirdeği kabul edilebilecek 'ayrılma-erginlenme-dönüş'tür. Bir kahraman olağan dünyadan çıkıp doğaüstü farklılıklarla karşılaşabileceği gizemli bir alana doğru ilerler. Burada masalsı güçlerle karşılaşılır ve kesin bir zafer elde edilir. Kahraman bu gizemli ve zorlu maceradan benzerleri üzerinde üstünlük sağlayan bir güçle döner (Campbell 2010: 42).

J. Campbell'in değerlendirmesi her ne kadar temelde mitik tipin macerasını ele alsada bu yolculuğun esası 'kahramanın evrensel yolculuğu'nu ortaya koymaktadır. Dünyanın neresinde olursa olsun, anlatılarda kahraman hep aynı aşamalardan geçmektedir. Kahraman, genel geçerliği olan, bireysel ve yerel sınırları zorlayarak onları aşan, olağan insani biçimlere ulaşan kadın veya erkektir. Kahramanın görevi ve amacı, yola çıkışından farklı, dönüşümler yaşamış bir birey olarak dönmek, yenilenmiş yaşamdan aldığı dersi öğretmektir (Campbell 2010: 30-31). Kahramanın yolculuğu sürerken karşısına birçok engel çıkar. Engeller, kahramanın gücü ve/veya yardımcıları sayesinde aşılar. Yolculuğun bir başlangıç noktası vardır; kahraman anne rahmine düştüğünde başlar ancak bir sonu yoktur, döngüselidir. Yaşamın akışı içinde varılan her nokta yeni bir başlangıcı ifade eder ve kahramanın yolculuğu sonsuza dek sürer.

Begil Oğlu Emren anlatısı, tam manasıyla mitik bir metin olmamakla beraber mitik unsurlar barındıran, söz konusu sürecin ve dönüşümün açıkça takip edilebildiği, Dede Korkut anlatıları arasında bir yanıyla gündelik yaşamın içinde herkesin başına gelebilecek bir durumun/olayın anlatılması, bir yanıyla doğaüstü güç aracılığıyla herkesin hayal ettiği mitik ve masalsı kapıyı aralaması bakımından J. Campbell'in "Kahramanın Sonsuz Yolculuğu" eseri bağlamında ele alınmıştır.

Bu çalışmada "bir bütün macera şeklinde, sıradan adamın kaderinin dünyadaki simgesel taşıyıcılarından bazılarının öyküsünü anlatan 'kahramanın sonsuz

yolcuğu” (Campbell 2010: 48) kişi ve konu bakımından incelenip, anlatı kesitlere ayrılarak değerlendirilmiştir.

I. ANLATININ KESİTLERİ

A. Başlangıç Durumu

1. Bayındır Han, bir gün İç Oğuz ve Taş Oğuz beylerini divanına çağırır. Dokuz Tümen Gürcistan'ın haracı gelir. Gelen haracı çok az bulan Bayındır Han bu duruma üzülür, ne yapacağını düşünür.

2. Dede Korkut gelen haracın bir yiğide verilmesini ve bu yiğidin de Oğuz ilinde karakolluk yapmasını teklif eder. Bayındır Han bu görevi Begil'e verir, o da kabul eder.

B. Kahramanı Harekete Geçiren Kişi/Unsur/Olay

1. Oğuz iline karakolluk yapan Begil, yılda bir kez Bayındır Han'ın divanına gelir. Bayındır Han, Begil'i en iyi şekilde ağırlar, av tertip ettirir.

2. Av hazırlığı sırasında bütün beyler kendi becerilerini överler. Salur Kazan Begil'in hünerini söyler, beylere bu hünerin kime ait olduğunu sorar. Beyler 'er'in, Salur Kazan 'at'ın hüneri olduğunu düşünür. Begil bu sözlere darılıp evine döner.

C. Kahramanın Serüvenleri/Aştığı Engeller

1. Begil, divanda olanları karısına anlatır. Oğuz'a başkaldırdığını söyleyerek dokuz Tümen Gürcistan'a göçmeyi teklif eder.

2. Karısı bu davranışın yanlış olacağını düşünerek Begil'i rahatlaması için ava gönderir.

3. Av sırasında Begil attan düşer, sağ uyluk kemiğini kırar.

4. Begil beş gün divana çıkmaz ama sonunda karısına olanları anlatmak zorunda kalır.

5. Begil'in ayağını kırdığını kısa sürede düşmanları dâhil herkes öğrenir.

6. Begil, Tekür'ün onun yurduna saldıracağını öğrenince, oğlu Emren'i Bayındır Han ve Salur Kazan'dan yardım istemeye göndermek ister.

7. Babasının bu isteğini kabul etmeyen Emren, Tekür'ün karşısına kendisinin çıkacağını bildirir.

8. Emren, babasının kıyafetlerini giyer, atını alır.

9. Karşıdan Emren'i gören düşman, ilk başta onu Begil zanneder fakat daha sonra onun Begil olmadığını anlar.

10. Emren'i küçük gören Tekür, onu alt edebileceğini düşünür.

11. Düşmanla karşı karşıya gelen Emren, Allah'a dua eder, duası kabul olan Emren kırk er gücüne sahip olur ve Tekür'ü yener.

12. Tekür, Müslümanlığı kabul eder, akıncılar kâfir ülkesini yağma ederler.

D. Sonuç Durumu

1. Begil, oğlu Emren için şenlik düzenler, çeşitli hediyeler alarak Bayındır Han'ın yanına giderler.

2. Bayındır Han, Emren'e Kazan oğlu Uruz'un sağ yanında yer gösterir, elbiseler giydirir (Ergin 1997: 216-225).

II. ANLATININ KİŞİLERİ

Bir toplumun maddi ve manevi her türlü unsurunu barındıran kültür, süreç ve işlevleriyle bir toplumu incelerken ihtiyaç duyulan başlıca olgudur (Benedict 2003: 40). Temel kişilik yapısı yaklaşımında da kültür ve kişiliğin benzer şekilde bütünleştiğini ileri sürülmektedir. Bu yaklaşıma göre, kültür bütündür çünkü bir toplumun bütün üyeleri, o topluma ait temel kişilik yapısını meydana getiren belirli ilk yaşantıları paylaşırlar. Bu temel kişilik yapısı, kültürün diğer yönlerini oluşturur ve sürdürür (Bock 2001: 123). Toplum süreç içinde şekillenen bu yapıyı anlatılarındaki kahramanlarda görmek ister. Her medeniyet şekli kendini yaşatacak insan tiplerini özel olarak yetiştirir. Dede Korkut kitabının Türk kültür tarihi bakımından en değerli yönlerinden biri, alp tipinin nasıl yetiştirildiğini gösteren sahneleri barındırmasıdır. Tipleri yaratan toplumun içinde yaşadığı reel şartlardır. Hayvan sürüleri ve akıncılık ile geçinen konargöçer toplum "kuvvetli insan tipi"ni gerekli kılar. Bu şartlarda yaşamını sürdüren alp tipi, geniş mekân adamıdır. Geniş mekân, dışa dönük, aktif karakterin kendini rahat ve güçlü hissettiği alandır (Kaplan 2001: 50-55).

1. Begil

Düşmanlarına korku veren, özellikle av konusunda oldukça marifetli olan Begil, Bayındır Han'ın alp beylerinden biridir. Dede Korkut'un yönlendirmesiyle Bayındır Han, Begil'i görevlendirmiştir. Begil de kendisine verilen bu görevi kabul etmiştir. Begil'in anlatı içindeki tavır ve tutumu, onun kanaatkâr, zorlu görevlerden kaçınmayan ve hüner sahibi bir bey olduğunun göstergesidir (Pehlivan 2015: 148).

"Begil razı oldu. Kalkdı yir öpdi. Dedem Korkut himmet kılıcın biline bağladı, çomağı omuzuna bıraktı, yayı karusına kiçürdi / D236" (Ergin 1997: 216). Dede Korkut'un Begil'e verdiği kılıç, çomak ve yay onun görevinin nişanı niteliğindedir. Ailesini, adamlarını, atını, eşyalarını alan Begil, Gürcistan sınırına yerleşir. Onun görevi artık Oğuz ilini korumaktır. Bu önemli görevde en büyük yardımcıları atı ve kılıcıdır.

Eski Türklerde atın konargöçer yaşam içinde oynadığı rol dikkate alındığında oldukça önemli bir yere sahip olduğu görülür. Anlatıda Begil'in atından "Şahbaz aygırı / D236" (Ergin 1997: 216) diye bahsedilmektedir. Şahbaz; atılğan, becerikli, çevik anlamlarına gelmektedir. Begil'in atı, âdeta onun kimliği gibidir. Aynı zamanda at, bir erin en yakın arkadaşısıdır. Dîvânu Lüğâti't Türk'te geçen "Kuş kanadı ile er atı ile" atasözü, at ile alpin birbirlerinden ayrı düşünülmemeyeceğinin kanıtıdır. Eski bir Türk efsanesine göre Türk,

gökyüzünden yeryüzüne atlı olarak inmiştir. Ayrıca Türk şamanları Gök Tanrı'nın katına ata veya kartala binerek yükselir (Kaplan 2014: 12).

Begil, güçlü, çevik, yiğit ve av konusunda da oldukça hünerli bir erdir. Begil'in avdaki mahareti herkes tarafından bilinmekte ve bu şöyle anlatılmaktadır:

“Üç yüz altmış altı alp ava binse, kanlu geyik üzerine yoruyuş olsa, Begil ne yay kurar idi ne oh atar idi, haman yayı bileginden çıkarur idi, buğanun sığınun boynına atar idi, çeküp turgurur idi. Aruk olsa kulağın deler-idi avda bellü olsun diyü, amma semüz olsa boğazlar-idi. Eğer bigler geyik alsa kulağı delük olsa Begil sevincidür diyü Begile gönderürler-idi / D237-238” (Ergin 1997: 216-217).

Bayındır Han'ı ziyarete geldiği bir gün av için hazırlık yapılırken, Begil hünerinden dolayı övülmüştür. Bunun üzerine Kazan Bey şöyle demiştir: “Bu hüner atun-mıdır, erün-midür? Hanum eründür didiler. Han aydur. Yok, at işlemese er öginmez, hüner atundur didi / D238” (Ergin 1997: 217). Duyduğu sözler karşısında mecliste küçük düşen (Kuzay Demir-Durancı 2015: 54-59) Begil'in tepki verdiği görülmektedir: “Begil aydur: Alplar içinde bizi kuskunumuzdan balçığa baturdun didi. Bayındır Hanun bahşışın önine dökdi, hana küsdi, divandan çıkdı / D238” (Ergin 1997: 217).

İnsanlar kendi güçlerinin ne kadar farkında olursa olsunlar yine de başkaları tarafından da bunu destekleyecek şeyler görmek ve duymak isterler. Bu insan olmanın ve kendini içinde yaşadığı topluma kabul ettirmenin doğasında vardır. Toplum tarafından onay görmek, insan için oldukça önemlidir. Begil, güçlü, kuvvetli, çevik bir yiğittir. Onun avdaki mahareti hemen bütün beyler tarafından bilinmektedir. Bununla birlikte Kazan Bey gibi mecliste önemli bir statüye sahip bir beyin marifetin atta olduğunu dile getirmesi Begil'in kendini yetersiz hissetmesine sebep olur.

Begil'in kendini anlatamamış veya ispatlayamamış olduğunu düşündüğü bu mekândan ayrılması gerekmektedir. Bu durum Begil için bir dönüm noktası olacaktır. Kaybettiğini düşündüğü itibarı onu başka diyarlara gitmeye yöneltecek, sağ uyluk kemiğinin av sırasında kırılması Begil'i daha çok üzecek ve kendini kötü hissetmesine neden olacaktır. Begil, yaşadığı bu sıkıntıları oğlunun kahramanlığı ile geride bırakacak ve itibarı iade edilecektir.

2. Emren

Emren, Begil'in oğludur. Henüz erginlenme dönemini tamamlamamış, kendini ispatlamamıştır. Babasının düştüğü zor durum onun kendini göstermesi için bir fırsat dönüşmüştür. Emren, Tekür'ün karşısına çıkmaya hazırlanırken gizemli bir diyarın kapısını aralamaktadır. Bu gizem, düşmanını neredeyse hiç tanımayan ve savaş ortamında ne yapacağını kestiremeyen kahraman için aşması gereken başlıca engellerden biridir. Allah'ın

yardımıyla kazandığı güç ve elde ettiği başarı sayesinde anlatının sonunda yeni bir statüye kavuşur. Begil, üzerine gelen düşmanın haberini alınca oğluna şöyle söyler:

“Oğul oğul ay oğul
Karanguluça gözlerüm aydını oğul
Güçlü bilüm kuvveti oğul
Gör ahır neler oldı
Neler kopdı menüm başuma / D244” (Ergin 1997: 220).

Begil, Emren’i Bayındır Han ve Kazan Bey’den yardım istemeye göndermek istemiştir. Emren’in cevabı ise şu olmuştur:

“Baba ne söylersin ne aydursın
Bağrum ile yüreğim ne tağlarsın
Kalkubanı yirümden turmağum yok
Yilisi kara kazılık atuma binmegüm yok
Arku Bili Ala Tağı avlayuban aşmağum yok
Ağ alınlu Bayındırın divanına varmağum yok
Kazan kimdür men anun elin öpmegüm yok / D246” (Ergin 1997: 221).

Emren, gençliğinin verdiği cesaretle babasının başkasından yardım istemesine karşı çıkmıştır. Bu karşı çıkış onun kendini ispatlaması için büyük bir fırsattır. Babası zor durumdadır ve onu bu durumdan kurtaracak olan Emren’dir. Kendi tamamlanmamışlığının farkında olan Emren, gözünü karartıp düşmanın karşısına çıkmaya hazırdır.

Emren, babasının atını ve eşyalarını alıp düşmanın üzerine gider. Karşıdan Begil’in atını gören düşman kaçmaya hazırlanırken Emren’e doğru bir gözcü gönderilmiştir. “Gözçi gözledi, gördi kim at Begilün, Begil üzerinde degül, amma bir kuş denlü oğlandır / D247 ” (Ergin 1997: 221). Atın üstündekinin Begil olmadığı anlaşılınca Tekür, “Yüz adam seçilün, taraka çatladun oğlanı korkudun, oğlan kuş yürekli olur, meydanı kor kaçır didi / D247” (Ergin 1997: 221) diyerek kâfirleri Emren’in üzerine göndermiştir.

İnsan, yaşadığı anı kapsayan zaman dilimi içinde bir girdap yaşar. Geçmişe dönük zihinsel bir yolculuk yapabileceği gibi geleceğe yönelik hayaller kurabilir, hedefler koyabilir. Birey için önemli olan, kendinde eksik hissettiği şey veya şeylere ulaşmaktır (Kızıldağ 2016: 451). Anlatıda Emren, düşmanın gözünde “kuş yürekli”, henüz kendini savaş meydanında ispatlayamamış bir gençtir. Savaş meydanında ne yapacağını bilemeyen, endişelenmesine rağmen cesur bir şekilde düşmana kafa tutan Emren düştüğü girdabın içinden düşmanı yenebileceği hedefini koyarak sıyrılacaktır. Emren’in üzerine gelen kâfirler, onu korkutup sindirebilmek için şöyle seslenir:

“Oğlan oğlan ay oğlan
Haramzada oğlan
Altında al aygırı aruk oğlan

Kara polad öz kılıcı gedik oğlan
Elindeki sünüsü sınık oğlan
Ağ tozlu yayı gide oğlan
Bilüğinde toksan okı seyrek oğlan
Yanındağı yoldaşları çıplak oğlan
Karanguluça gözleri çöngge oğlan / D248” (Ergin 1997: 222).

Düşmanın bu tavrı Emren’i daha çok hırslandırır. Bunun üzerine Tekür’ün adamları “Yalunuz yigit alp olmaz / D248” (Ergin 1997: 222) diyerek onu bu savaştan vazgeçirmeye çalışır. Ancak Emren kararından vazgeçmez, babasının yerine düşmanla savaşıır ve onları alt eder.

Düşmanı yenen Emren’e babası birçok hediye verir. Begil ve oğlu Emren, Bayındır Han’ın divanına gider. “Padişah, Kazan oğlu Uruzun sağ yanına ana yir gösterdi. Cübbe çuğa çırgap geyürdi / D252” (Ergin 1997: 224). Emren’in erginleme töreni divanda kendine bir yer verilmesi ve beyler arasına kabul edilmesiyle yani kendini tamamlamasıyla son bulmaktadır. Anlatıya babasının zor durumda kalmasıyla birlikte dâhil olan Emren, anlatının sonunda çocukluğu geride bırakır. O artık eksikliklerini tamamlamış, gücünün ve neler yapabileceğinin farkında olan bir birey olmuştur. Yaşamın içinde süregelen yolculuklarından birini tamamlayarak bir yenisinin kapısını aralamıştır.

3. Bayındır Han

Anlatılarda bütün beylerin bağlı oldukları bir han vardır. Genel olarak hanlar hanı diye gösterilen, Begil oğlu Emren anlatısında padişah olarak vasıflandırılan bu han, Kam Gan oğlu Han Bayındır’dır. Oğuz ilinin hükümdarı olan Bayındır Han genel olarak arka plandadır ve anlatıların hiçbirinde kahraman olarak görünmez. Onun anlatılardaki rolü, beylere akın izni vermek, gerekince beyleri büyük divanına toplamak ve yılda bir defa büyük bir ziyafet vermektir. Akınların sonunda beyler ganimetlerin en değerlisini ona ayırırlar. O da ziyafetlerinde, gelen haraç malından beylere armağanlar verir, kahramanlık yapan bey çocuklarına giyecekler bağışlar. Dirse Han Oğlu Boğaç Han ve Basat’ın Tepegöz’ü Öldürmesi adlı anlatılarda ise daha çok seyirci rolündedir. Ancak Bayındır Han’ın kahramanlara verdiği maddi ve manevi destek yadsınamaz (Ergin 1997: 23). Bayındır Han’ın verdiği toy ile başlayan metin, anlatılar içinde başlangıcı en uzun tutulandır (Pehlivan 2015: 146).

“Kam Gan oğlu Han Bayındır yirinden turmuş-idi. Ağ ban ivini kara yirün üzerine dikdürmüş-idi. Ala sayvan gök yüzine aşanmış-idi. Bin yirde ipek halıçası döşenmiş-idi. İç Oğuz Taş Oğuz bigleri yığnak olmuş-idi. Tokuz tümen Gürcistanun haracı geldi. Bir at bir kılıç bir çomak getürdiler. Bayındır Han katı saht oldı / D236” (Ergin 1997: 216).

Anlatıda, Gürcistan'dan gelen haracın diğer yıllarinkine nazaran daha az olduğunu gören ve haracı beyleri arasında adil bir şekilde nasıl paylaşacağını düşünen Hanlar Hanı Bayındır Han, üzülür. Bayındır Han'ın bu tavrı, onun adaletli bir hükümdar olduğunun göstergesidir.

Anlatının derin yapısında Bayındır Han'ın üzüntüsünün temelinde gelen haracın azlığı değil, bu haraçtan pay alacak beylerin memnuniyetsizlikleri aranmalıdır. Kendi statüsüne uygun düşmeyecek miktarda olan bu haracın bir tek beye, Begil'e verilmesi sembolik olarak bir Han'ın tüm mal varlığını vermesi anlamı taşımaktadır. Bayındır Han'ın zor durumda kaldığını anlayan Begil, görevi kabul eder (Pehlivan 2015: 147).

Bayındır Han'ın beyler arasında bir denge unsuru olduğu, himaye edici gücünden beyler tarafından şüphe duyulmadığı, Tekür'ün Oğuz iline doğru geldiğinin haberini alan Begil'in, oğlu Emren'e söylediklerinde rahatlıkla görülür:

“Arkurı yatan Ala Tağı dünin aşgıl
Ağ alınlu Bayındır Hanun divanına dünin vargıl
Ağz dilden Bayındıra selam virgil
Bigler bigi olan Kazanun elin öpgil
Ağ sakallu babam bunlu digil
Elbetde ve elbetde Kazan Big mana yetişsün didi digil
Gelmez olsan memleket bozulup harab olur / D245” (Ergin 1997: 220).

Bu sözler, beylerin gözünde Han'ın gücünün, büyüklüğünün ve güvenilirliğinin kanıtı niteliğindedir. Ayrıca beyler arası ilişkilerin ne kadar kuvvetli olduğunun göstergesi olarak da değerlendirilebilir. Çünkü anlatının başlangıcında Kazan'ın sözlerinden dolayı üzülen ve gönlü kırılan Begil, bu duyguyu bir intikama çevirmeksizin oğluna Bayındır Han'ın yanında Kazan'dan da yardım istemesini söyler.

Bayındır Han, kendisine zor günde güvenilebileceğinin işaretini verirken iyi günde de beylerin en büyük dayanağıdır. “Ağ alınlu Bayındır Hana pencik çıkardı. Oğlın aldı, Bayındır Hanun divanına vardı. El öpdü. Padişah, Kazan oğlu Uruzun sağ yanına ana yir gösterdi. Cübbe çuğa çırgap geyürdi / D253” (Ergin 1997: 224). Kendilerine adaletli davranan Bayındır Han'a beyler de elde ettikleri ganimetten pay verirler. Emren düşmanı alt ettikten sonra babası Begil'le Bayındır Han'ın yanına gider. Emren'in başarısını duyan ve ganimetten payını alan Bayındır Han da çeşitli hediyelerin yanı sıra Emren'e meclisinde bir yer verir.

4. Begil'in Karısı

Dede Korkut Kitabı'nın mukaddimesinde dört tip kadından bahsedilmektedir: “Karılar dört dürlüdür. Birisi solduran sopdur. Birisi tolduran topdur. Birisi ivün tayağıdır. Birisi niçe söyler isen bayağıdır (Ergin 1997: 76)” şeklindeki ifadelerde kadının aile ve toplum içinde nasıl konumlandırıldığı anlaşılmaktadır. Dede Korkut anlatılarında kadınlara çok

saygı gösterilir. Boynu Uzun Burla Hatun, Sarı Donlu Selcen Hatun eşlerine olan bağlılıkları ve sevgileriyle kültür tarihinde simgesel değere sahip kadın tipleridir (Önal 2016: 121). Kadınlar gerektiğinde Begil'in karısı gibi kocalarına akıl verir ve onlara destek olurlar (Ergin 1997: 27). Anlatılarda kadınlar, tıpkı erkek kahramanlar gibi asil ve yiğittirler. Yerine göre iyi bir anne, yerine göre iyi bir kardeş veya iyi birer sevgilidirler (Kaplan 2001: 62).

Dede Korkut anlatılarında erkekler genellikle önemli konularda kadınlara akıl danışan, onlardan fikir alan kişiler olarak görülürler. Kadın tipleri de erkeklere yol gösteren, çözüm üreten ve tehlikeli durumları engelleyen kişiler olurlar (Deveci 2017: 212). Begil'in karısı, beyinin sıkıntılı olduğunu fark eden, ona derdini soran, soyunu devam ettirecek bir oğul veren, evin dayanağı olan akıllı bir kadın tipini temsil eder. Begil'e, ona verdiği değeri gösteren "altun tahtum iyesi bigüm yiğit / D239" diye seslenir (Ergin 1997: 217). Begil ile karısı arasında sağlıklı bir iletişim vardır. Kocasının derdini dinleyen ve onun rahatlaması için son derece anlayışlı davranan kadın, "Yigidüm big yigidüm, padişahlar Tanrının kölgesidür, padişahına 'asi olanun işi rast gelmez, aru gönülde pas olsa şarab açar, sen gideli hanum arkurı yatan ala tağların avlanmamışdır, ava bingil könlün açılson didi / D240" (Ergin 1997: 218) diyerek Begil'in ava çıkması konusunda tavsiyede bulunur.

Bir diğer yönden Begil'in karısının bu yönlendirmesi anlatının akışının değişmesine neden olarak oğlu Emren'in hikâyesinin gerçekleşmesine dolayısıyla erginlenme için gereken maceraya zemin hazırlamıştır.

5. Tekür

Anlatıda önemli bir işleve sahip olan kişilerden biri de Tekürdür. Tekür, Oğuz ilinin düşmanıdır. Begil'in zor durumda olduğunu duyar duymaz onun üzerine yürür. Oğuz iline yaklaşınca önden adamlarını yollayıp karşısına çıkanın kim olduğunu öğrenmelerini ister. Begil'in gücünden korkan Tekür, karşısında Begil'in oğlu Emren'i görünce onu alt edebileceğini düşünür. Tekür'ün bu düşüncesi, Emren için âdeta bir dönüm noktasıdır. Emren'in erginlenme sürecinin gerçekleşmesini, kendini topluma ispat etmesini ve Bayındır Han'ın meclisinde yer edinmesini sağlayan Tekür'ün bu tavrıdır.

"Kâfir aydur: Oğlan alımdun ise Tanrına mı yalvarursın, senin bir Tanrın var ise menüm yitmiş iki puthanam var didi. Oğlan aydur: Ya 'asi mel'un sen putlarına yalvarur isen men 'alemleri yokdan var iden Allahuma sığındum didi. Hak Ta'ala Cebra'ile buyurdu kim: Ya Cebra'il var şol kuluma kırk erce kuvvet virdüm didi. Oğlan kâfiri götürdi yire urdı. Burnından kanı düdük kibi şorladı. Sıçrayup şahin kibi kâfirün boğazın ele aldı. Kâfir aydur: Yigit aman, sizün dine ne dirler, dinüne girdüm didi. Parmak götürüp şahadet getirüp müsülman oldu / D252" (Ergin 1997: 224).

Emren ile alay edip, Begil'i de dolaylı olarak toplum içinde küçük düşürmeye çalışan Tekür, anlatının sonunda kendisi zor duruma düşerek, Emren'den aman diler. Bu bağlamda

Begil oğlu Emren'in yolculuğunda kahramanı harekete geçiren en önemli kişilerden biri Tekür olur.

III. BEGİL OĞLU EMREN'İN "SONSUZ YOLCULUĞU"

Mitler üzerine yapmış olduğu çalışmalarla tanınan Joseph Campbell, dünyanın bütün mitik anlatılarında "kahraman"ın yolculuğunu ve dönüşümünü tek bir arketip kahramanın varlığı etrafında ortaya koyar. Bu arketip, öz itibariyle mitsel kabul edilen dönüşümlerin çağdaş yaşamın her anında görülebileceğini gösterir. Birey-toplum ilişkileri bağlamında insanlığın geçirdiği bu dönüşümlerin önemini vurgular.

Eser, yola çıkış, erginlenme ve dönüş olmak üzere üç önemli aşama etrafında bireyi ve toplumla ilişkisini değerlendirir. "Kahramanın sonsuz yolculuğunu", Yola Çıkış: Maceraya çağrı, çağrının reddedilişi, doğaüstü yardım, ilk eşiğin aşılması, balinanın karnı; Erginlenme: Sınavlar yolu, tanrıçayla karşılaşma, baştan çıkarıcı olarak kadın, babanın gönlünü alma, tanrılaştırma, nihai ödül; Dönüş: Dönüşün reddedilişi, büyülü kaçış, dışarıdan gelen kurtuluş, dönüş eşiğinin aşılması, iki dünyanın ustası, yaşama özgürlüğü başlıkları altında inceler.

Yüzyıllar içinde çeşitli değişimler gösteren insanlığın günümüz koşullarında merakının yönü kendine çevrilmiştir. Dünyanın gizemi insanda saklıdır (Campbell 2010: 424). Bu çalışmada söz konusu başlıkların tamamının Begil Oğlu Emren anlatısında yer almadığı tespit edilmiş olmakla birlikte yola çıkış, erginlenme ve dönüş aşamaları görülmektedir. İnsanın kendi varlığında keşfetmesi gereken gizem, aynı zamanda varlığını gerçekleştirmesi için de adeta bir ön koşuldur. Begil Oğlu Emren anlatısı, insanın kendini tanıması, toplum içinde bir yer edinmesi ve birey-toplum ilişkilerinin anlaşılması bakımından önemli örneklerden birini oluşturmaktadır.

1. Yola Çıkış

Mitik yolculuğun "maceraya çağrı" olarak belirlenen ilk aşaması, kahramanı çağıran ve onun ruhsal ağırlık merkezini toplumun sınırlarından bilinmeyen bir bölgeye çekmiş olan kaderi belirtir. Bir hata sonucu veya şans eseri beklenmedik bir dünya ortaya çıkarılabilir. Alışılmış yaşam ufku genişlemeye başlar, eski kavramlar, idealler, duygusal kalıplar yetmez. Kahramanın bir eşiği aşma zamanı gelmiştir (Campbell 2010: 65-66). Kahramanların kendilerini çağıran sese kulak verip isteyerek veya şartlara göre istemeyerek evden ayrılışları, onların değişim sürecine girmelerinin ilk basamağını oluşturur (Işık 2012: 6).

"...Tokuz tümen Gürcistanun haracı geldi. Bir at bir kılıç bir çomak getürdiler. Bayındır Han katı saht oldu. Dedem Korkut geldi şadılık çaldı, hanum niye saht olursın didi. Aydur: Niçe saht olmayam, her yıl altun akça gelür-idi yigide bige virür-idük hatırları hoş olur-idi, şimdi bunu kime virelüm kim hatırı hoş ola didi.

Dede Korkut aydur: Hanum bunun üçini dahı bir yigide virelüm didi, Oğuz iline karavul olsun didi. Han Bayındır kime virelüm didi, sağına soluna bakdı. Kimse razı olmadı. Begil dirler-idi bir yigit var-idi, ana bakdı, aydur: Sen ne dirsın? Begil razı oldı. Kalkdı yir öpdı. Dedem Korkut himmet kılıcın biline bağladı, çomağı omuzına bakdı, yayı karusına kiçürdi. Şahbaz aygırı çekdürdı buda bindi. Hısımını kavumını ayırdı, ivini çözdı, Oğuzdan köç eyledi. Berdeye Genceye varup vatan tutdı. Tokuz tümen Gürcistan ağzına varup kondı, karavullık eyledi / D236” (Ergin 1997: 216).

Begil Oğlu Emren anlatısında, Bayındır Han’ın Begil’e görev vermesi “maceraya çağrı” olarak ele alınabilir. Olayların, maceranın başlangıç noktası Begil’in Oğuz ilini korumak için görevlendirilmesidir. Bu noktada Begil için yeni bir yolculuk başlamaktadır. Aynı zamanda hasta yatağında yatan Begil’in düşmanın üzerine geldiğinin haberini duyması da bir “maceraya çağrı” durumudur. Bu durum kahramanın yolculuğunun iç içe geçmiş yapısının ve sürekli yeni başlangıçlara açık olduğunun kanıtıdır.

“Kalkubanı oğul yiründen turı gelgil
Yilisi kara kazılık atun butun bingil
Arkurı yatan Ala Tağı dünin aşgıl
Ağ alınlı Bayındır Hanun divanına dünin vargıl
Ağız dilden Bayındıra selam virgil
Bigler bigi olan Kazanın elin öpgil
Ağ sakallu babam bunlu digil
Elbetde ve elbetde Kazan Big mana yetişsün didi digil
Gelmez olsan memleket bozulup harab olur
Kızum gelinüm esir gitdi bellü bilgil, didi / D245” (Ergin 1997: 220).

Anlatıya Emren açısından bakıldığında ise, Begil’in zor durumda kalıp Emren’i Bayındır Han’dan yardım istemeye göndermek istemesi “maceraya çağrı” olarak nitelenebilir. Emren burada anlatıya girmekte ve onun sınavı bu aşamada başlamaktadır. Emren, bu maceranın sonunda kendini keşfedecek ve erginlenmesini tamamlayıp dönecektir.

Çağrıyı kabul edenler için, maceraya aşacağı ejder güçlere karşı tılsımlar sağlayan koruyucu bir figürle -genellikle ufak tefek yaşlı kadın veya erkek- karşılaşması yolculuğun ilk adımıdır. Kahramanın ihtiyaç duyacağı tılsımları ve öğütleri sağlayacak bir büyücü, kesiş, çoban veya demirci olabilir. Bazı mitlerde ise rehber, öğretmen, kayıkçı, ruhları öte dünyaya aktaran kişi tiplerinde görülür (Campbell 2010: 83-84, 89).

Begil oğlu Emren anlatısında var gücüyle kâfirle savaşan Emren, zor duruma düşmüştür. Düşmanını yenmekten başka çaresi yoktur. Allah’a dua eder ve ondan yardım ister.

“Yücelerden yücesin yüce Tanrı

Kimse bilmez niçesin görklü Tanrı
Sen Ademe tac urdun
Şeytana la'net kıldun
Bir suçdan ötüri dergahdan sürdün
İbrahimi tutdurdun
Hanum göne çolgadun
Götürüp oda atdurdun
Odı bostan kıldun
Birliğüne sığındum

'Aziz Allah hocam mana meded / D252" (Ergin 1997: 224).

Allah, bir melek olan Cebrail aracılığıyla Emren'e bu gücü bahşeder. Emren, aldığı doğaüstü yardım sayesinde düşmanını alt eder.

Kahraman, kaderinin ona rehber ve yardımcı olan kişileştirmeleriyle birlikte macerasında aşırı güç bölgesinin girişindeki "eşik muhafızına" gelinceye dek ilerler. Bu tür muhafızlar, kahramanın var olan alanı veya yaşam ufkunun sınırlarını belirterek dünyayı dört yönde sınırlar. Onların ardında karanlık, bilinmeyen tehlike vardır. Eşiğin aşılması, evrensel kaynağın kutsal alanına atılan ilk adımdır. Kahramanlar, bazen öyle şeylerle karşılaşır ki ellerindeki hiçbir şey düşmanı yenmeleri için yeterli olmaz. Bu durumda vazgeçme yoluna giderler. Kendilerinden vazgeçerler; çünkü bilirler ki zaten dünyada yaşam olduğu kadar ölüm de vardır. Bu vazgeçiş, duyulan kaygının veya hissedilen korkunun hafiflemesine olanak sağlar. Kahramanların eşiği aşmalarını ve kurtulmalarını kolaylaştırır (Campbell 2010: 94, 98, 106-107). "...Kargu talı sünüler ile kırışdılar, meydanda buğa kibi süsışdiler, göğüsleri delindi, sünüleri sındı, bir birin alımadılar. At üzerinden ikisi karvaşdılar, tartışdılar. Kâfirün gücü ziyada, oğlan zebun oldı / D250" (Ergin 1997: 223-224). Emren olanca gücüyle savaşmış, ağır yaralanmıştır. Elinden gelen her şeyi yapan Emren, düşmanı alt etmek pahasına ölümü göze alır. Allah dua edip yardım istemesinden sonra düşmanını yenmesiyle "ilk eşik aşılmış" olur.

Büyülü eşikten geçişin, bir yeniden doğum alanına geçme olduğu fikri, dünyanın her yerinde rahim imgesi olan balina karnıyla simgelenmiştir. Kahraman, eşiğin gücünü ele geçirmek veya onunla uzlaşmak yerine bilinmeyenin içinde kaybolur, ölmüş gibi görünür (Campbell 2010: 107). Balinanın karnı bir nevi ana rahminin temsili, tamamlanan erginlenmenin ardından yeniden doğuşun simgesidir.

Begil'in geyik avındaki başarısızlığı, oğlu Emren'in tinsel varoluşu, toplumda saygınlık kazanması ve bireyleşme/ bir yetişkin olarak yeniden doğma sürecinin başlangıcı olur. Simgesel boyutuyla ise geyik, mitin, Emren'e kendisini ispatlaması/ bireysel varoluşu için verdiği fırsat; toplumun, töreye karşı gelen Begil'e ve onun varoluşsal devamı olan Emren'e tanıdığı yaşama/topluma katılma şansının ifadesidir (Öksüz 2010: 78). Anlatıda Emren,

düşmanı olan Tekür'ü yenerek büyük bir başarı elde etmiş, aynı zamanda kendi 'ben'ini ve gücünü keşfetmiştir. Anlatı içindeki son, Emren için yeni bir başlangıç olmuştur.

2. Erginlenme

Geleneksel toplumlarda temel bir öneme sahip olan, anlamlı erginleme ritüeli, erginlenecek olan şahsın sosyal ve dinî statüsünde kesin bir değişim meydana getirecek olan ritüeller ve öğretiler bütününe işaret eder. Erginleme, varoluşsal durumda temel bir değişimi ifade eder; aday, erginleme ritüelinden önce sahip olduğundan tamamen farklı bir beden olarak ortaya çıkar ve adeta bir başkasına dönüşür (Eliade 2015: 11-12).

Eşiği aştıktan sonra kahraman bir dizi sınavdan geçmek üzere belirsiz biçimlerin yer aldığı düş dünyasında ilerler. Bu yolculukta kahramana daha önce karşılaştığı doğaüstü yardımcının önerileri, tılsımları ve gizli araçları yardımcı olur (Campbell 2010: 113).

Bu anlatıdaki ilk sınav, güçlü ve güvenilir bir yiğit olan Begil'in hünerinin sorgulanması ardından uyluk kemiğini kırıp bir köşeye çekilmek zorunda kalmasıdır. Begil, durumunu öğrenen düşmanla baş edebilmek için yardım istemek zorundadır. Sağlık durumu iyiyken karşısında kimsenin durmaya cesaret edemediği Begil gibi bir yiğit için oldukça zor bir durumdur. Kendini yetersiz ve çaresiz hissetmektedir.

Bir başka açıyla bu anlatının en büyük sınavlarından birini Begil'in oğlu Emren yaşamıştır. Babasının yardım isteğini iletmek veya babasına kendisi yardım etmek. Emren önce kendi içinde ardından toplum içinde kendini ispatlamak için hem psikolojik hem de reel bir savaşın içine girmiştir. Bu savaş, erginlenmenin gerçekleşmesine kapı açacak iç devinimin yansımasıdır.

Anlatılarda av, bireyin kendini ispatlayabileceği sosyal ortam olarak değerlendirilmiştir. Birey, Begil Oğlu Emren anlatısında Emren örneğinde olduğu gibi avda aktif bir şekilde yer alması da av, onun olgunlaşma ve sosyalleşme sürecinin belirleyicisi olur. Babası Begil'in avda sağ uyluk kemiğini kırması Emren'in erginlenme sürecinin başlangıcı, simgesel anlamda Emren'i var etmeye yönelik unsur, bir nevi erginlenme ritüeli olacaktır (Öksüz 2010: 83).

Erginlenme (olgunlaşma), birey ile dünya arasında hiç bitmeyecek bir uyum arayışıdır. Toplumsal beklentiler, bireyin yaşamının nesnel koşulları, yetenekteki bireysel farklılıkları bu süreci etkileyen faktörlerdir. Olgun kişi, kendi çevresini oluşturan, kendi benliğini başta olmak üzere çevresinde etkileşim içinde olduğu bireyleri nesnel bir şekilde algılayan, kimlik ve kişilik kazanmış, kendi yaşam düzeyi için verilen görevleri başarmış bireydir (Onur 2014: 104).

Toplumda henüz kendini ispatlayamamış, tam anlamıyla bir statü kazanamamış olan Emren kararını verir. Babasının yerine geçerek savaşmak ve erginlenme sürecini yaşamak

ister. Bu durum sonucunda Emren düşmanı alt etmeyi başarırsa kendini toplum önünde ispatlamış ve yeni bir kimlik kazanmış olacaktır.

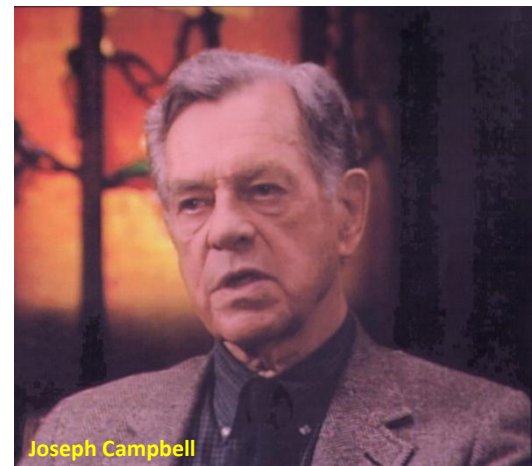
3. Dönüş

Kahramanın macerası sona erdiğinde maceracının yaşam değiştiren yolculuğundan dönmesi gerekir (Campbell 2010: 222). Kahraman için engeller aşarak yaşadığı erginlenmeden sonra dönüş yolculuğu başlar. İçinde bulunduğu topluma ve yaşama hükmedebilecek konuma gelir, varoluş mücadelesini kazanarak ad, san sahibi olur, iradesini kullanabilme özgürlüğüne sahip olan kahraman, kaygılarından ve korkularından uzaklaşarak kendini gerçekleştirir (Özkara 2016: 127).

Çeşitli ve zorlu sınavlardan geçerek kendini ispatlayan kahraman, evine dönerken yola çıkan halinden çok farklı bir ruh yapısına sahiptir. Bireyin kendi içinde yaşadığı devinim, ailesi başta olmak üzere yakın çevresine ve topluma etki eder. Anlatıda Emren, başlıca düşmanları olan Tekür ve kâfir beylerini dize getirerek onlara gücünü ispat etmiştir. “Kâfir parmak götürüp şahadet getirüp müsülman oldu. Kalan kâfirler bilüp meydanı salup kaçdı. Akıncılar kâfirün ilin günün urup kızın gelinin esir itdiler. Oğlan babasına muştucu gönderdi, karımum aldum didi. Ağ sakallu babası karşı geldi. Oğlunun boynun kuçdı. Dönüp ivlerine geldiler / D252” (Ergin 1997: 224). Emren’in başarısı karşısında Bayındır Han ve diğer beyler kayıtsız kalmazlar. Emren’in yiğitliğini ona mecliste önemli bir yer göstererek ve kendisine ihsanlarda bulunarak kabul etmişlerdir.

“Karşu yatan kara tağdan oğlana yaylak virdi. Kara koçı yüğrük atdan tavla virdi. Ağça yüzlü oğluna ağça koyun şölen virdi. Ala gözlü oğluna al duvahlu gelin aldı. Ağ alınlı Bayındır Hana pencik çıkardı. Oğlın aldı, Bayındır Hanun divanına vardı. El öpdi. Padişah, Kazan oğlu Uruzun sağ yanına ana yir gösterdi. Cübbe çuğa çırgap geyürdi. Dedem Korkut gelüben şazılık çaldı, bu Oğuz-nameyi düzdi koşdı, Begil oğlu Emrenün olsun didi / D253” (Ergin 1997: 224-225).

Erginlenmesini tamamlayan kahraman için en büyük ödüllerden biri toplumda edindiği statüdür. Böylece anlatının başında babasının kıyafetlerini giyerek simgesel anlamda olgunluk sınavından geçeceğinin işaretlerini veren Emren, dönüş yolculuğunda yetişkinliğe erişmiş bir birey vasfı kazanmıştır (Öksüz 2010: 80). Eski Türklerden günümüze sağ tarafta bulunmak, oturmak sosyal, siyasal, dinî ve hukuki açıdan bir statü göstergesi olarak kabul edilmiştir (Gökyay 2000: CCCXL). Begil oğlu Emren “kuş yürekli” bir oğlan olarak başladığı yolculuğu yetişkin bir yiğit olarak tamamlamıştır. Artık başkasının elbise ve eşyaları ile değil, kendine ait kıyafetlerle toplumdaki yerini Uruz’un sağ yanında almıştır.

Joseph Campbell

SONUÇ

Dede Korkut anlatıları, içinde yer alan kahramanlar etrafında aktardığı kültür kodları aracılığıyla toplumsal belleğin en önemli yansımalarından biri olarak kabul edilebilir. Anlatılarda birey-birey, birey-toplum ilişkileri bağlamında pek çok örnekle kahramanların bireysel ve toplumsal yolculukları gözler önüne serilir.

Bir kahraman hangi toplumun kahramanı olursa olsun, yaşadığı macera ve aştığı engeller benzerlik gösterir. Emren, yetiştiği toplumun kültür kodlarını taşıyan evrensel bir kahramanları temsil eder, yaşadığı erginlenme evrenseldir.

Begil oğlu Emren, anlatı içinde aldığı olağanüstü yardımla kendi gücünden çok daha üstün olan düşmanı yener, engelleri başarıyla aşar, erginlenme sürecinden geçerek adeta yeniden doğar ve yurduna döner. Bireysel yaşam çizgisinde yeni bir yolculuğa başlamak üzere mecliste kendine bir yer, yüksek bir statü edinir. Dönüş aşamasında toplumda kazandığı statü vasıtasıyla elde ettiği konum, Emren için adeta bir ödül olarak değerlendirilebilir.

KAYNAKÇA

- Benedict, Ruth (2003). *Kültür Kalıpları* (Çev. Nilgün Şarman). İstanbul: Payel Yayınları.
- Bock, Philip K. (2001). *İnsan Davranışının Kültürel Temelleri* (Çev. N. Serpil Altuntek). Ankara: İmge Kitabevi.
- Campbell, Joseph (2010). *Kahramanın Sonsuz Yolculuğu* (Çev. Sabri Gürses). Ankara: Kabalcı Yayınevi.
- Deveci, Ümral (2017). *Dede Korkut Anlatılarında Doğa ve Kültür (Karşıtlıklar Kuramına Göre Okuma Denemesi)*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları.
- Eliade, Mircea (2015). *Doğuş ve Yeniden Doğuş -İnsan Kültürlerinde Erginlenmenin Dinî Anlamları-*, İstanbul: Kabalcı Yayıncılık.
- Eliade, Mircea (2016). *Mitlerin Özellikleri* (Çev. Sema Rifat). İstanbul: Alfa Basım Yayım.
- Ergin, Muharrem (1994). *Dede Korkut Kitabı I*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Gökyay, Orhan Şaik (2000). *Dedem Korkudun Kitabı*. İstanbul: Millî Eğitim Basımevi.
- Işık, Neşe (2012). "Türk Masal Kahramanlarının "Yolculuk"tan Olgunluğa Değişim Süreci". *Türk Dünyası Araştırmaları*. 200: 1-18.
- Kaplan, Mehmet, (2001). *Türk Edebiyatı Üzerinde Araştırmalar 3 -Tip Tahlilleri-*. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Kaplan, Mehmet (2014). *Kültür ve Dil*. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Kızıldağ, Hasan (2016). "Anakronik Bir Kahraman: "Keloğlan Aramızda". *JASSS*: 53: 447-458.

- Kuzay Demir, Gonca ve Muvaffak Duranlı (2015). "Dede Korkut Anlatmalarında Küçük Düşme Motifi". *Millî Folklor*. 107: 49-59.
- Onur, Bekir (2014). *Gelişim Psikolojisi Yetişkinlik-Yaşlılık-Ölüm*. Ankara: İmge Kitabevi.
- Öksüz, Elif (2010). "Dede Korkut Destanlarından Begil Oğlu Emren Destanı Üzerine Sembolik Bir Yorum Denemesi". *Karadeniz Dergisi*. 5: 74-86.
- Önal, Mehmet Naci (2016). "Dede Korkut Hikâyelerinin Türk Kültürü İçindeki Yeri ve Önemi". *Kültür Dünyamızın Mimarları*. Muğla: Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Yayınları (elektronik kitap <http://www.edebiyat.mu.edu.tr/ekitap2016.pdf>).
- Özkara, Okan (2016). "Joseph Campbell'ın Kahramanın Sonsuz Yolculuğu Eseri Bağlamında Kazan Bey Oğlu Uruz Bey'in Esir Düştüğü Destan". *Dede Korkut Okumaları* (ed. Ramazan Korkmaz-ed.yrd.Yeliz Akar-Gökhan Çopur). İstanbul: Kesit Yayınları.
- Pehlivan, Gürol (2015). *Dede Korkut Kitabı'nda Yapı, İdeoloji ve Yaratım-Dresden ve Vatikan Nüshasının Mukayeseli Bir İncelemesi*-. İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- Segal, Robert A. (2009). "Joseph Campbell'ın Mit Teorisi". *Halkbiliminde Kuramlar ve Yaklaşımlar 3* (Çev. Kürşat Öncül). Ankara: Geleneksel Yayıncılık. s. 166-178.